

DIDAKTIK O‘YINLAR VA ULARNING TURLARI, MAQSADI.**Jo‘rayeva Dilorom Ulug‘bek qizi***Qo‘qon davlat universiteti magistranti***ANNOTATSIYA**

Mazkur maqolada ta‘lim jarayonida didaktik o‘yinlarning o‘rni va ahamiyati yoritilgan. Didaktik o‘yinlar — o‘quvchilarning qiziqishini oshirish, bilimlarni mustahkamlash, ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish hamda jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik metod sifatida taqdim etiladi. Maqolada ushbu o‘yinlarning mohiyati, turlari va ta‘limdagi amaliy ahamiyati haqida batafsil ma‘lumot berilgan. Shuningdek, didaktik o‘yinlarni muvaffaqiyatli qo‘llash bo‘yicha muhim tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: *didaktik o‘yinlar, ta‘lim metodlari, qiziqishni uyg‘otish, ijodiy fikrlash, tanqidiy fikrlash, jamoaviy ishlash, o‘quvchilar faolligi, ta‘lim samaradorligi.*

Ta‘lim jarayoni doimiy rivojlanish va yangilanishni talab qiladi. Bugungi kunda pedagoglar oldida turgan muhim vazifalardan biri — ta‘lim jarayonini qiziqarli, interfaol va samarali qilishdir. Shu maqsadda zamonaviy ta‘lim texnologiyalari va innovatsion yondashuvlar keng qo‘llanilmoqda. Zamonaviy ta‘lim tizimida ta‘lim jarayonini faollashtirish va uni qiziqarli hamda samarali qilish maqsadida turli metod va yondashuvlardan foydalaniladi. Ushbu metodlar orasida didaktik o‘yinlar alohida o‘rin tutadi. Didaktik o‘yinlar ta‘lim jarayonida o‘quvchilarni faollashtirish, bilimlarni mustahkamlash va ularni qiziqtirish vositasi sifatida keng qo‘llaniladi. Didaktik o‘yinlarning mohiyati. Didaktik o‘yin — bu ma‘lum maqsadga qaratilgan, qoidalar bilan chegaralangan, o‘quv jarayonida bilim olishni o‘yin shaklida tashkil etishga imkon beruvchi metod hisoblanadi. U nafaqat o‘quvchilarning bilimini oshirishga, balki ularda ijodkorlik, mantiqiy fikrlash, hamkorlikda ishlash, muammolarni hal qilish kabi ko‘nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Didaktik o‘yinlarning turlari. Didaktik o‘yinlar turli ko‘rinishlarga ega bo‘lib, ulardan foydalanish darsning maqsadi, mazmuni va bosqichiga bog‘liq. Asosiy turlaridan ayrimlarini qo‘rib chiqamiz: ma‘lumotli o‘yinlar. bu o‘yinlar bilimlarni takrorlash va mustahkamlashga xizmat qiladi. masalan, viktorinalar, jumboqlar yoki savol-javob o‘yinlari; rolli o‘yinlar. o‘quvchilar muayyan rollarni bajarish orqali o‘rganayotgan mavzuni chuqurroq tushunadilar. masalan, tarixiy voqealarni sahnalashtirish; mantiqiy o‘yinlar. mantiqiy fikrlashni rivojlantirishga mo‘ljallangan. masalan, krossvordlar, topishmoqlar; harakatli o‘yinlar. ayniqsa, boshlang‘ich sinflarda qo‘llanilib, jismoniy faollik bilan birga bilim berishni maqsad qiladi. Ma‘lumotli o‘yinlar haqida gap yuritadigan bo‘lsak ular o‘quvchilarning mavjud bilimlarini mustahkamlash va yangi ma‘lumotlarni o‘zlashtirishga yordam beradigan didaktik o‘yinlarning bir turidir. Bu turdagi o‘yinlar, odatda, savol-javoblar,

viktorinalar, jumboqlar yoki ma'lumotlarni sinashga qaratilgan topshiriqlar orqali tashkil etiladi. Ma'lumotli o'yinlar quyidagi afzalliklarga ega: qiziqarli o'qitish. ushbu o'yinlar dars jarayonini jonlantirib, o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi; mustahkamlash. ma'lumotli o'yinlar orqali o'quvchilar o'rganilgan bilimlarni amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar. masalan, til o'rgatishda so'z boyligini oshirish uchun so'z o'yinlari, matematikada esa sonli masalalarni yechish orqali bilganlarini mustahkamlash mumkin. o'yin jarayonida bilimlar qayta tiklanadi va ko'nikmalar rivojlanadi; ko'p sonli ishtirokchilarni jalb qilish. guruhli yoki jamoaviy o'yinlar barcha o'quvchilarni jarayonga jalb etish uchun samarali usuldir. bu usul o'quvchilarning jamoada ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga, birgalikda muammolarni hal qilishga va bir-birlaridan o'rganishga imkon yaratadi. misol uchun, "javobni top o'yini" yoki "jamoaviy viktorina" kabi mashqlar guruhni birlashtirishda foydalidir; mantiqiy fikrlashni rivojlantirish. jumboqlar, savol-javoblar va masalalar yordamida o'quvchilar o'z mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradilar. masalan, matematik mantiq jumboqlari yoki algoritmlarni tuzishga qaratilgan mashqlar orqali bolalar analitik fikrlash ko'nikmalarini mustahkamlashlari mumkin. bu o'yinlar nafaqat bilimlarni, balki muammoni hal qilish qobiliyatlarini ham shakllantiradi. Masalan, "Kim tezroq javob beradi?" nomli o'yin o'quvchilarga mavzu bo'yicha savollar berib, ularning tez va aniq javob berish qobiliyatini rivojlantiradi. Shuningdek, tarixiy mavzularda "Tarixiy sanalarni toping" kabi viktorinalar o'quvchilarning faktlarni eslab qolish qobiliyatini mustahkamlaydi. Bu o'yinlar ta'limning ko'plab sohalarida, xususan, til o'rganish, matematika va tarix fanlarida muvaffaqiyatli qo'llaniladi. Didaktik o'yinlarning ahamiyati: o'quvchilarning qiziqishini oshirish. didaktik o'yinlar o'quvchilarda qiziqish uyg'otib, ularni dars jarayonida faol qatnashishga undaydi. o'yin davomida o'quvchilar mavzuni qiziqarli shaklda o'zlashtiradilar va o'z bilimlarini namoyon qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. masalan, til o'rgatishda "so'z topish" o'yini yoki matematikada "savol-javob" mashqlari qiziqish uyg'otishga xizmat qiladi; bilimlarni mustahkamlash. o'yin shaklidagi topshiriqlar orqali o'quvchilar darsda olgan bilimlarini takrorlaydilar va amaliyotda qo'llaydilar. bunday o'yinlar bilimlarning mustahkamlanishiga, ular orasidagi bog'lanishlarni yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Masalan, tarix fanida viktorinalar yoki kimyo fanida tajribalar orqali bilimlar mustahkamlanadi; ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish. didaktik o'yinlar o'quvchilarga muammolarni hal qilish, yangi g'oyalarni taklif qilish va ularni amalga oshirishda ijodkorlikni rivojlantirish imkonini beradi. masalan, "rol o'yinlari" yoki "muammo hal qilish" mashqlari ijodiy va tanqidiy fikrlashni shakllantiradi; jamoaviy ishlash ko'nikmasini shakllantirish. didaktik o'yinlarning ko'pchiligi guruhda amalga oshirilgani sababli, o'quvchilar bir-birlari bilan hamkorlik qilishni, fikr almashishni va o'zaro hurmat qilishni o'rganadilar. masalan, "jamo bilan yechim topish" o'yini orqali hamkorlikda ishlash ko'nikmalari rivojlantiriladi. bu ko'nikmalar nafaqat darsda, balki hayotda ham muhim ahamiyatga ega. Didaktik o'yinlarni qo'llash bo'yicha tavsiyalar:

dars mavzusiga mos o'yin tanlash. o'yin dars mazmuniga mos bo'lishi va belgilangan maqsadga xizmat qilishi zarur. masalan, matematikaga oid mavzuda matematik masalalarni yechishga mo'ljallangan o'yin tanlash samaradorlikni oshiradi; oddiy qoidalarni belgilash. o'yin qoidalari o'quvchilarga tushunarli va sodda bo'lishi lozim. murakkab qoidalar o'quvchilarning qiziqishini pasaytirishi va vaqtni behuda sarflashga olib kelishi mumkin. shuning uchun o'yin boshlanishidan oldin qoidalar aniq tushuntirilishi lozim; faoliyatni muvozanatlashtirish. o'yin davomida barcha o'quvchilar teng ishtirok etishi ta'minlanishi kerak. guruhdagi barcha ishtirokchilarni jarayonga jalb qilish uchun rollarni teng taqsimlash muhim. masalan, "savol-javob" o'yinida savollarni navbat bilan berish orqali har bir o'quvchi qatnashish imkoniyatiga ega bo'ladi; tahlil va baholash. o'yin yakunida natijalar muhokama qilinib, xulosa chiqarilishi lozim. bu jarayon o'quvchilarning o'z xatolarini tahlil qilishlari, ulardan saboq olishlari va kelgusida yaxshiroq natijalarga erishishlariga yordam beradi; o'quvchilarning ehtiyojlarini hisobga olish. har bir o'quvchi individual xususiyatlarga ega. didaktik o'yinlarni tanlash va o'tkazishda o'quvchilarning yoshiga, bilim darajasiga va qiziqishlariga mos keladigan usullarni qo'llash zarur. masalan, kichik sinf o'quvchilari uchun ko'proq vizual va interaktiv elementlarga boy o'yinlar samarali bo'lsa, yuqori sinf o'quvchilari uchun analitik va muammolarni hal qilishga asoslangan o'yinlar foydalidir.

Didaktik o'yinlarni ta'limda kengroq qo'llash va ularni turli fanlar bo'yicha moslashtirish zarur. Bu o'quvchilarning nafaqat bilimi, balki qobiliyatlari va ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev F. Pedagogikada didaktik o'yinlar: nazariya va amaliyot / F. Abdullayev. — Toshkent: Fan, 2012. — 220 b.
2. Davlatov A. Didaktik o'yinlarning ta'lim jarayonidagi o'rni / A. Davlatov. — Toshkent: O'qituvchi, 2018. — 180 b.
3. Yuldashev A. Ta'limda interaktiv metodlar: didaktik o'yinlar va ularning o'rni / A. Yuldashev. — Toshkent: Universitet, 2015. — 150 b.
4. Tursunov S. Bolalar ta'limida didaktik o'yinlar va ularning samaradorligi / S. Tursunov. — Samarkand: Samarqand universiteti, 2020. — 210 b.
5. Mammadov I. Didaktik o'yinlar: o'quvchi faolligini oshirishning usuli sifatida / I. Mammadov. — Baku: Elm, 2014. — 190 b.
6. Sharipov A. O'quv jarayonida didaktik o'yinlarning o'rni va pedagogik ahamiyati / A. Sharipov. — Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti, 2016. — 200 b.
7. Ko'chkarov B. Ta'lim metodikasi va didaktik o'yinlar / B. Ko'chkarov. — Toshkent: Akademiya, 2017. — 175 b.

